

*Tijdschrift
voor
Numismatiek*

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXVII

Tweemaandelijks tijdschrift

Nr. 5 1977

Redactie : VAN KEYMEULEN André

Jules Lootenslaan 33
9620 ZOTTEGEM

Thesaurie, publiciteit, verzending : LE MAIRE Pierre

De Broquevillelaan 53, bus 12
1200 BRUSSEL

Bijdrage : Beschermend lid : 500 fr.

Lid : 300 fr. — Buitenland : 350 fr. te storten

op P.C.R. nr. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen.

**DE EVOLUTIE VAN DE MEDAILLE
ALS ERE- EN/OF VERDIENSTTEKEN**

(vervolg)

In de Nederlanden tonen de oudste eremedailles, of de medailles die als dusdanig beschouwd worden, sterk de invloed van de vreemde overheersingen en de daaruit voortvloeiende oorlogen en opstanden. Vanaf de 16de eeuw heeft het onze streken in het algemeen aan draagbare of gedragen medailles nooit ontbroken. Denken we bijvoorbeeld aan de terecht beroemde Geuzenpenning van 1566 en zijn varianten, de draagtekens van Orangisten en Patriotten van 1787 en de ontelbare draagtekens van de Brabantse Omwenteling. Maar vooral de tachtigjarige oorlog was een onuitputtelijke bron voor het aanmaken van historiepenningen. We hoeven er het werk van Geeraard van Loon maar op na te slaan om ons daar voldoende rekenschap van te geven. Waar het zwaartepunt van de medaillekunst in het

zuiden lag kunnen we de portretpenningen van de De Croij, d'Argenteau, Lipsius e.a. gerust rekenen tot de categorie der « Gnadenmedaillen » die zeker gedragen zijn geweest. Maar eens te meer moeten we er op wijzen dat « draagbaar » niet synoniem is met « ereteken ». Na de kortstondige illusoire eenheid der Nederlanden ingevolge de Pacificatie van Gent in 1576 en het Eeuwig Edict van 1577 sloten de noordelijke streken zich in 1579 samen in de Unie van Utrecht waardoor noord en zuid de facto gescheiden werden en de strijd tegen Spanje voortdurend in de medailles weerspiegeld wordt, een strijd die zich gedeeltelijk in de zuidelijke Nederlanden afspeelde met wisselende kansen. Veel van de in deze woelige periode ontstane medailles zijn beslist gedragen geweest alhoewel officiële verlening onwaarschijnlijk is. De medailles voor het ontzet van Leiden in 1574, de inneming van Breda in 1590 met behulp van het beroemd geworden turfschip, het beleg van Geertruidenberg in 1593, alle werken van Geeraard van Bijlaer, komen voor met een later aangebrachte ophanginrichting. De medaille voor de sloping van de Antwerpse citadel in 1577 en de verovering van Lier in 1595, beide van de hand van Jacob Jongelinck, doch zeker niet zijn meesterwerken, en waarvan alle door ons gekende exemplaren in zilver, tin of lood van een aangegoten ring voorzien zijn zouden aan de Antwerpse burgers verleend zijn (of beter geschonken) die de sterke hand verleenden. Ook de overwinningen van prins Maurits van Nassau bij Turnhout in 1597 en bij Nieuwpoort in 1600 werden door

medailles vereeuwigd waarvan er aan de strijders zouden uitgereikt zijn geweest. Voor het ontzet van Bergen-op-Zoom in 1622 zouden herinneringsmedailles aan de verdedigers uitgereikt zijn. Vooral de noord-Nederlandse medailles vertonen een opmerkelijk laag, muntachtig reliëf; ze stammen dan ook bijna alle uit de ateliers van officiële stempelgraveurs. Dezelfde karakteristieken bezitten ook de officiële

zogenaamde Ambassadeurs-medailles, vanaf 1628 tot het einde van de 18de eeuw geslagen in opdracht van de Staten-generaal en in vier formaten, 85, 67, 62 en 54 mm, geschonken aan vertegenwoordigers van vreemde naties bij de Republiek. Deze Ambassadeurs-medailles, door een onbekende auteur, waren gedurende een 150-tal jaren de enige Nederlandse staatsonderscheidingen waarvan het verleningsbereik echter eerder beperkt was. De eerste Nederlandse dekoratione, aan verschillende personen van ongelijke rang of stand verleend, was de Doggersbankmedaille, verleend na de onbeslist geëindigde zeeslag tussen een Engels eskader onder bevel van admiraal Hyde Parker en een Nederlands smaldeel onder schout-bij-nacht Zoutman op 5 augustus 1781. Ook in de grote steden ontstonden medailles bestemd om verdienstelijke personen te onderscheiden. Geeraard van Loon en zijn opvolgers vernoemen er legio alhoewel zij de uitdrukking « verlening » nogal kwistig hanteren. We citeren hier vooral de medaille voor de Rotterdamse stadswacht van 1787 en de beloningsmedaille voor de gewapende burgers van Arnhem van 1799.

Een werkelijke verdienstorde en een eretekensysteem ontwikkelden zich in noord-Nederland slechts tijdens de Franse overheersing en voornamelijk tijdens het kortstondig Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon. Deze stichtte op 18 juli 1808 de Medaille voor Dapperheid, in feite geaffiliëerd aan de Orde van de Unie die op haar beurt moeizaam gegroeid was uit de koninklijke besluiten van 12 december 1806, 13 en 14 februari 1807, 23 november 1807 en 6 februari 1808, een en ander als gevolg van keizerlijke en broederlijke chicanering.

De Medailles voor Dapperheid werden tot 1809 slechts spaarzaam toegekend zodat er in totaal slechts 19 verleningen bekend zijn. Het laatst gekende verleningsdekreet dateert van 29 september 1809. Napoleon nam, na de annexatie van de Nederlanden bij Frankrijk, het eretekeninitiatief van zijn broer niet over; integendeel, hij supprimeerde de Hollandse orden en bijgevolg ook de Medailles voor Dapperheid en stichtte op 18 oktober 1811 de Ordre impérial de la Réunion. Alhoewel in Amsterdam gesticht was dit géén Nederlandse orde zoals al te vaak verkeerdelijk beweerd wordt. Zij diende echter wel als troostprijs voor diegenen die door de opheffing van de Orde van de Unie plots in hun blootje stonden. De Medailles voor Dapperheid van koning Lodewijk Napoleon bestonden slechts uit een rond gouden of zilveren plaatje gevat in een circulaire omlijsting van hetzelfde metaal en met gegraveerd loofwerk of streepjesmotieven versierd. Op het plaatje werden de naam van de begunstigde en de omstandigheden van de verlening gegraveerd. Het is het model van medaille dat we zo vaak terugvinden bij de prijsmedailles, de gildepenningen, schiet- en schoolprijzen en dat we bezwaarlijk een medaille kunnen noemen. Na drie medailleloze jaren verdwenen de Fransen. Hun aftocht werd een handje toegestoken door Neder-

landse burgers want een Nederlands leger bestond er niet, evenmin als officiële eretekens. Toch verschenen er al spoedig een aantal medailles waarvan sommige officieel door de Prins Souverein (de latere koning Willem I) en andere door plaatselijke comités of organisaties werden gesticht en verleend. De meeste van deze laatste stichtingen werden later bij K.B. als ereteken erkend. De bekendste hiervan zijn de erepenning van de Haagse vrijwilligers van 1813, de belonings- en eremedaille van de Dordrechtse vrijwilligers van 1813, de beloningsmedaille van Den Briel 1813 en voor de verovering van fort Prins Frederik (toen fort Duquesne), de eremedailles van Breda, eveneens van 1813. Voor de akties van 1814 zijn er beloningsmedailles van 's Hertogenbosch, de bronzen en zilveren eremedailles van Naarden. Van al deze medailles waren enkel deze voor de Haagse en Dordrechtse vrijwilligers en de eremedailles van Breda originele ontwerpen, alle andere zijn gewoon gegraveerd. Verschillende waren niet tot dragen bestemd doch werden al vrij vlug draagbaar gemaakt en later als dusdanig erkend.

Voor de slag bij Waterloo werd in Nederland geen bijzondere medaille uitgereikt. Wel werd in 1865 het zilveren kruis voor dienst tijdens de jaren 1813 tot 1815 gesticht en, als mosterd na de maaltijd, aan de overlevenden van de Napoleontische oorlogen verleend. Doch voordien hadden de vrijwilligers van verschillende streken reeds hun eigen medailles ontvangen waarvan evenwel de meeste weer niet draagbaar verleend waren. Zo de eremedaille van Gelderland (door Lageman), de medaille van Rotterdam (door Mousault), de eremedaille van Amsterdam, de medailles van de Friese jagers (door Jouvenel), de beloningsmedailles van de Utrechtse studenten en tot slot de eremedaille van de Brusselse stadswacht toegeschreven aan Jouvenel en die we net zo goed als een Belgisch ereteken kunnen beschouwen. Intussen waren er als ereteken voor algemene verlening nog slechts de Militaire Willemsorde, gesticht op 30 april 1815 en de Orde van de Nederlandse Leeuw voor burgerlijke verdiensten, gesticht op 29 september 1815, doch beiden met eng beperkte verleningsvoorwaarden. De behoefte om werkelijke beloningsmedailles, niet gebonden aan het tijdsgebeuren, te stichten deed zich alras voelen en op 26 juni 1817 werd dan ook een erkentelijkheidsmedaille ingesteld om uitgereikt te worden aan personen die een boek of een kunstwerk van hun hand aan de koning deden toekomen. Nu is deze, niet draagbare, onderscheiding gekend als de Museummedaille. De Erepenning voor Menslievend Hulpbetoon werd op 19 juni 1822 gesticht in zes formaten, drie gouden en drie zilveren, doch reeds in 1825 werd beloning van edelmoedige daden overgelaten aan de Maatschappij « Tot nut van 't Algemeen ». De rijksmedailles werden in 1841 echter opnieuw ingevoerd. Draagbaar werden deze medailles slechts in 1855 toen ook een nieuw type medaille ingevoerd werd. Toch bleven al deze medailles eerder « gelegheidsmedailles ». Slechts

op 19 februari 1825 werd de medaille voor Trouwe Dienst bij de Landmacht gesticht in zilver en brons. De oorspronkelijke exemplaren zijn van de hand van de Brusselse kunstenaar Simon.

Waar de Franse bezetting de aanloop had betekend voor het gerordend Nederlands eretekenwezen, droeg de Belgische opstand en de erop volgende tiendaagse veldtocht er in niet geringe mate toe bij het systeem verder uit te bouwen. Behalve het Metalen Kruis 1830/1831 gesticht op 12 september 1831 en vervaardigd uit het brons van twee kanonnen buitgemaakt in de slag bij Hasselt en daarom beter bekend als « Hasselt-kruis » (8/8/1831) is voor ons belangrijk de Herinneringsmedaille voor de bezetters van de Citadel van Antwerpen, gesticht op 31 mei 1833 en gemaakt door J. P. Schouberg. Zij werd gedragen aan een Nassaus- blauw lint.

Later werd er door een « Commissie van Erkenntenis » aan alle begunstigten van de Citadelmedaille een medaille van 51 mm geschonken, in zilver aan de officieren, in brons aan onderofficieren en manschappen. Van deze grote, niet draagbare medaille werden echter spoedig miniatuurtjes gemaakt die wel gedragen werden. De grote, pompeus opgevatte medaille was het werk van Van der Kellen.

De voorgeschiedenis van het eretekenwezen in België kennen we reeds uit hetgeen voorafgegaan is. De werkelijke Belgische eremedailleperiode begint in 1789 met een vloed van draagtekens die evenwel met eretekens niets te maken hebben. De makabere klucht die de États belgiques unis slechts was had echter wel op 8 november 1790 een eremedaille gesticht die als opschrift zou dragen « Défenseur de la Patrie », maar reeds op 1 december 1790 trokken de Oostenrijkers Brussel binnen zodat er van de medaille hoogstwaarschijnlijk niets terecht kwam. Wel bezit het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek een eenzijdig gegraveerde medaille « Les Etats Belgiques reconnaissant à sa bravoure », maar het is niet bekend of dit een officieel ereteken was. De inhuldigingsjeton van de Staten van Vlaanderen wordt soms doorboord gevonden en zou volgens sommige auteurs als ereteken verleend zijn geweest aan een geel lint met zwarte randstrepen.

De revolve van de Belgische provincies bracht wel eretekens mee, doch dan aan Oostenrijkse zijde. Zo de herinneringsmedaille voor de vrijwilligers van het hertogdom Limburg, gesticht door keizer Leopold II in 1790. De medaille, in drie uitvoeringen, was het werk van Van Berckel. Minder zeker is de verlening van de medaille « Pax et Securitas publica », zeer waarschijnlijk een jeton doch die zeer vaak doorboord wordt aangetroffen. Na het verdrijven van de Fransen in 1792, stichtte keizer Franz II een achthoekige verdienstmedaille, in de aard van de Oostenrijkse huldigingsjetons, en verleende deze in zilver en goud in de jaren 1792, 1793 en 1794. Ook voor deze zeldzame medailles vervaardigde Van Berckel de stempels.

De omwenteling van 1789-1791 in het prinsbisdom Luik zag ook aldaar een groot aantal draagtekens verschijnen waarvan enkele eretekens in kostbare uitvoering en zeker door juweliërs vervaardigd. De Franse tijd leverde onze burgers geen eretekens op maar tijdens de aanhechting met noord-Nederland werd bijvoorbeeld aan de burgerwacht van Brussel (in november 1813 opgericht door de Franse prefect baron d'Houdetot) een erepenning verleend door de Brusselse magistraat en uitgereikt door de Nederlandse kroonprins Willem op 23 september 1815. De medailles zouden van de hand van Jouvenel zijn en waren eigenlijk niet bestemd om gedragen te worden. Er worden echter slechts zelden exemplaren gevonden die niet doorboord of van een draagring voorzien zijn.

Van bij de aanvang van de Belgische opstand in augustus 1830 werden allerhande draagtekens geslagen, gegoten of gegraveerd zodat we kunnen aannemen dat bijna elke strijder of meeloper iets op zijn jas droeg. De meeste van deze tekens verdienen nauwelijks de naam medaille en hebben niet de minste artistieke verdienste, een typisch verschijnsel trouwens in tijden van opstand. Doch reeds geruime tijd voor het uitbreken van de revolutie werd het ongenoegen van bepaalde delen van de bevolking uitgedrukt bij middel van een draagteken, namelijk de *Ordre de l'Infamie*. Deze pseudo-dekoratie ontstond tengevolge van een ongelukkige uitlating van koning Willem I bij zijn bezoek aan Luik op 23 juni 1829, en waarvan de ongunstige betekenis later opgeschroefd werd. Het draagteken was geïnspireerd (alhoewel niet erg gelukt) op de Geuzenpenning van 1566, er was alleen geen Jacob Jongelinck beschikbaar zodat alle stukken handwerk zijn. Dit draagteken en een huldemedaille door Vivier, van Parijs, voor de kamerleden Vilain XIII en De Muelenaere werden bezwarend geciteerd tijdens het proces tegen o.m. De Potter in april 1830. Dit proces deed de algemene wrevel tegen het bewind van Willem I nog toenemen, wrevel die op 25 augustus 1830 culmineerde met een tamelijk luidruchtige « *Muette de Portici* ». De Nederlandse autoriteiten bleken niet in staat de orde te handhaven en de burgers vormden dan zelf wachten om hun bezittingen te beschermen, zonder leiding of zonder organisatie. Slechts op 27 augustus droeg het stadsbestuur de algemene leiding en de organisatie op aan Emmanuel van der Linden, baron d'Hoogvorst. Dit voor Brussel. In Luik werd door de gouverneur, onmiddellijk na het vernemen van de troebelen te Brussel, een burgerwacht opgericht ter ondersteuning van de stadswacht. Van deze stads- en burgerwachten wordt de lof gezongen door veel kleine medailles en draagtekens, doch niet door eretekens. Officieel waren slechts de tinnen medailles van de Luikse stadswacht, als insigne gedragen aan een rood-geel lint, doch die naar wij menen slechts na de troebelen ontstonden gezien het feit dat er exemplaren bestaan met het opschrift « *Harmonie* ». We kunnen ons moeilijk voorstellen dat er tijdens de onlusten en de strijd tegen

de Nederlandse troepen tijd kon gevonden worden om een muziekkorps op te richten. Tijdens de revolutie bestonden er geen medailles die als eretekens kunnen beschouwd worden; alle werkelijke medailles dateren van na de verdrijving der Nederlanders, zowel de gewone en talrijke herinneringsmedailles als de eremedailles.

De enige tijdens het voorlopig bewind gestichte en verleende eremedaille was de medaille « *Récompense civique* », gesticht door van der Linden d'Hoogvorst op 19 november 1830 en waarvan de stichting werd goedgekeurd door de voorlopige regering. Alhoewel bescheiden van omvang (20 mm) was de medaille in goud uitgevoerd door Braemt. Zij was bestemd ter beloning van wachten die opmerkelijke diensten hadden gepresteerd. De enige verlening van deze medaille vond plaats op 13 februari 1831. Bij de weinige gedekoreerden (verschillende auteurs citeren van 5 tot 7 verleningen) was ook de initiatiefnemer generaal Emmanuel van der Linden, baron d'Hoogvorst en de adjunct-inspecteur kolonel van Coeckelberghe de Dudsele wiens decorering op gejuw en gefluit onthaald werd. Het bleef dan ook bij deze ene publieke verlening maar het is niet uitgesloten en zelfs zeer waarschijnlijk dat de medailles « *en petit comité* » verder werden uitgereikt. Het centraal comité van de voorlopige regering stichtte op zijn beurt op 14 januari 1831 de *Erester*. Met dit ereteken werd echter zodanig gemanipuleerd dat het nationaal kongres het initiatief op 26 mei 1831 verwierp. Slechts nadat ons land een konstitutioneel koninkrijk geworden was en de Hollandse kwestie van de baan, werd op 8 oktober 1833 het IJzeren kruis en de IJzeren medaille gesticht en bij hetzelfde besluit werd het kruis reeds verleend aan de tien voormalige leden van de voorlopige regering van 1830. De vorm van kruis en medaille werden slechts bepaald bij K.B. van 30 december 1833. Voor ons is echter slechts de medaille van belang omdat het hier gaat om een draagbaar gesticht ereteken dat tot jeton werd gedegradeerd. Inderdaad werd de IJzeren medaille bij K.B. van 22 augustus 1834 als decoratie vervangen door het IJzeren kruis 2de klas. De medaille werd verder als herinnering gegeven aan de met het kruis gedekoreerden. De medaille is achthoekig en gegraveerd door Jouvenel die voor de achterzijde van de medaille blijkbaar inspiratie zocht bij de gouden en zilveren leeuw van de *États belgiques unis*.

De IJzeren medaille is nooit draagbaar verleend geweest vermits zij ten tijde van het 1ste K.B. van verlening der IJzeren kruisen op 25 september 1834 reeds haar hoedanigheid van ereteken verloren had. Maar ijdelheid en fantasie hebben in het eretekenwezen steeds een grote rol gespeeld en zo werden ook de IJzeren medailles draagbaar gemaakt en gedragen aan het in het K.B. van 30 december 1833 vastgesteld lint. Er bestaan zelfs IJzeren medailles in brons en exemplaren getopt door een muur- of een koninklijke kroon.

Intussen echter waren meerdere medailles verschenen die door sommigen als ereteken werden gedragen. Zo de medaille geslagen door Veyrat en zagezegd verleend door de steden Brussel en Luik maar die in feite slechts steunde op de autoriteit van de uitgever; de medaille van de chasseurs Chasteler voor de schermutseling aan de brug van Walem, de medailles aan de Belgische tirailleurs van Parijs geschonken door hun kommandant kolonel burggraaf de Pontécoulant, de medaille van Don Juan van Haelen en andere meer die geen van alle officieel waren doch meestal toch originele ontwerpen van kunstenaars en fabrikanten zoals Braemt, Fonson, Hart, Jehotte, Jouvenel, Veyrat en anderen.

Op 11 juli 1832 was de Leopoldsorde gesticht ter algemene verlening voor burgerlijke en militaire verdiensten en was op dat ogenblik alzo de enige onderscheiding die niet aan een tijdsgebeuren gebonden was, maar tevens ook niet geschikt om alle verdiensten te belonen. Zo waren er bijvoorbeeld de daden van moed en toewijding. Hiervoor werd eenvoudig de Nederlandse wet van 1822 toegepast en werden medailles verleend met de beeldenaar van koning Leopold I zonder dat een K.B. daarover beslist had. Deze medailles, van verschillende formaten en metaal, waren niet draagbaar en het werk van Braemt. Slechts vanaf 1835 mochten de medailles voor daden van moed en toewijding gedragen worden aan een lint met de Belgische kleuren en werden van dan af verleend voorzien van een draagring. Verschillende K.B.-en wijzigden herhaaldelijk het uitzicht van deze medailles die tot 1866 verleend werden in verschillende varianten. In deze medaillekategorie kunnen we ook plaatsen de in 1846 gestichte medaille voor verdiensten tijdens epidemies, eveneens oorspronkelijk niet draagbaar en ontworpen door J. Leclercq, de medaille voor hulpverlening bij mijnongevallen, gesticht in 1840 en waarvan het eerste model door Jouvenel werd vervaardigd, de latere vanaf 1844 tot 1867 door Leopold Wiener. Eveneens van de Nederlanders overgenomen was de medaille voor verdiensten op het gebied van de koepokinenting waarvan het Belgisch type vastgesteld werd bij K.B. van 31 december 1833. Braemt was de auteur en gedragen of draagbaar gemaakte medailles komen hiervan niet voor, mede wegens hun grote zeldzaamheid. Bij deze medailles kunnen we ook nog voegen de zeldzame eremedaille verleend door het beheer van het gevangeniswezen en waarvan de stichting werd goedgekeurd bij K.B. van 10 maart 1857. Al deze medailles werden opgeheven door het K.B. van 21 juli 1867 houdende stichting van het Burgerlijk Ereteken voor dienstjaren en voor daden van moed, toewijding en menslievendheid. Alleen de Eremedaille van het gevangenisbeheer ontsnapte aan de maatregel. Waarschijnlijk was zij zo weinig bekend, zelfs aan de wetgevers, dat zij eenvoudig vergeeten werd. Een bijzondere plaats nemen de onderscheidingen in gekreëerd in 1832 en 1849 voor verdiensten tijdens de cholera-epide-

miën van die jaren. Er bestaan grote niet-draagbare medailles en kleine aan een lint. De stipulering betreffende dragen of niet dragen is echter zo konfuus dat we mogen aannemen dat de kleine medailles slechts draagbaar gemaakte replieken zijn van de grote officieel verleende medailles. Voor 1849 zijn er geen draagbare cholera-medailles bekend. We merken dat vanaf de vijftiger jaren van de vorige eeuw de tendens sterker wordt om definitief van de niet-draagbare naar de draagbare eretekens over te stappen. Dit wordt nog duidelijker bij het reeds eerder genoemd Burgerlijk Ereteken van 1867. Dit was een getrouwe kopie van de eretekens gesticht bij K.B. van 20 juli 1856 ter herinnering aan de 25ste verjaardag van de troonsbestijging van koning Leopold I en verleend in twee klassen, een kruis en een medaille. Het ereteken was bestemd voor de militairen en werd later uitgebreid tot de leden van de burgerwacht. Waar het kruis zeer elegant aandoet kunnen we van de medaille moeilijk zeggen dat zij een monument van originaliteit of schoonheid is, wat niet belet dat we tot op heden geplaagd zijn met deze medaille die we eerder « une croix farcie » zouden kunnen noemen. Ze moet echter wel in de smaak van de wetgever gevallen zijn want we zien dat het model gebruikt wordt voor de anciënniteitseretekens van de openbare diensten, de brandweer en vroeger ook de burgerwacht, voor daden van moed, toewijding en menslievendheid van burgers, voor het Burgerlijk Ereteken van de oorlog 1914-18, voor het Maritiem Ereteken van de oorlog 1914-18 en voor het Burgerlijk Ereteken van de oorlog 1940-45.

Het zou ons te ver leiden indien we alle Belgische eretekens zouden bespreken en we beperken ons dan ook tot het vermelden van dië medailles die het resultaat waren van een origineel ontwerp, al dan niet van een gekend kunstenaar. Niet dat dit feit een garantie zou zijn voor kwaliteit van onze eremedailles, integendeel, de banaliteit viert hoogtij. Vooral de oorlogsmedailles zijn toonaangevend op dit gebied en hun stijl varieert van die van de middelmatige portretmedaille tot die van het oorlogsmonument op het eerste het beste dorpsplein. Nochtans, aan kunstenaars met talent ontbrak het niet. Godefroid Devreese tekende voor de Medaille van koning Albert, voor de Herinneringsmedaille van het Nationaal Hulp-en Voedingscomité, voor de Herinneringsmedaille van de VIIe Olympiade, voor de Herinneringsmedailles van de 75ste en 100ste verjaring van de postzegel en voor de Eeuwfeestmedaille van 1930. Eugène De Bremaecker ontwierp de Herinneringsmedaille en de Medaille voor de Strijder-Vrijwilliger van de oorlog 1914-1918. De Overwinningsmedaille 1914-1918 was van de hand van Paul Dubois. Een uitbinker tussen de medailles van de eerste wereldoorlog is zeker Emile Vloors met zijn IJzermedaille. Ook de Medaille voor het Nationaal Herstel door Alfons Mauquoy reikt boven de middelmaat. Het Vuurkruis door A. Rombaut daarentegen vormt zeker het laagtepunt. De banali-

teitstraditie wordt schitterend voortgezet bij de medailles voor de tweede wereldoorlog met verzuchtende vrouwen, vastberaden mannen en gebroken ketens. De Medaille van de Weerstand is van de hand van Paul Wissaert, die van de Werkweigeraar van Joseph Witterwulghen en die van de Burgerlijke Weerstander van George Vindevogel. Niet getekend zijn de Medaille van de Oorlogsvrijwilliger 1940-1945 en de Herinneringsmedaille 1940-45. Voor de Medaille van Nationale Erkentelijkheid deed men een beroep op Victor Demanet die ook de Herinneringsmedaille van de Regering van Koning Albert maakte. Bij de niet-militaire, of beter gezegd de niet-oorlogsmedailles kunnen wij enkel vermelden de Medaille voor Sportverdienste door Marcel Wolfers doch eer men tot dit resultaat kwam waren er reeds twee pogingen gedaan, één met Georges Petit en één met Dolf Ledel.

Wij menen dit hoofdstuk te kunnen afsluiten met de vaststelling hoe beschamend het is dat het begrip « medaille » bij de eretekens hoe langer hoe meer uit het oog wordt verloren. Maar dit is spijtig genoeg geen eksklusief Belgisch verschijnsel.

Wij menen met deze bijdrage aangetoond te hebben hoe de medaille van een eksklusief kunstwerkje werkelijk ge vulgariseerd werd tot de medaille als ereteken. In Frankrijk, waar geschenkmedailles vanaf het begin van de 16de eeuw vermeld worden, is het slechts tijdens het bewind van Napoleon III dat draagbare medailles algemeen verleend worden. Het is duidelijk dat de revolutionaire periode de opgang vertraagde. Peter de Grote voerde in het begin van de 18de eeuw medailles ter verlening in nadat voordien slechts munten werden uitgereikt. Onder Katharina II kwamen dan draagbare medailles ter algemene verlening in gebruik. Toonaangevend was het Rooms-Duitse Rijk en later Oostenrijk met kwalitatief hoogstaande medailles, willekeurig draagbaar of niet draagbaar verleend tot in het begin van de 18de eeuw. Vanaf de eerste helft van de 19de eeuw worden draagbare medailles officieel algemeen verleend. Oostenrijk was ook het eerste land dat ruim aandacht besteedde aan burgerlijke verdiensten. In Engeland vinden we voor 't eerst draagbare medailles vermeld in de helft van de 17de eeuw. Ze worden uitzonderlijk verleend, en dan nog enkel aan officieren, tot in 't begin van de 19de eeuw en in de eerste helft van dezelfde eeuw wordt verlening algemeen. Initiatieven van private ondernemingen en personen speelden een grote rol. In de Nederlanden, rijk aan medailles sedert het einde van de 15de eeuw, is er aanvankelijk slechts één officiële draagbare medaille, nl. de Ambassadeursmedaille. De eerste draagbare herinneringsmedaille verschijnt in 1781 doch een eretekensysteem wordt slechts aangevangen in het koninkrijk Holland en verder uitgebouwd onder Willem I. Veel private of stedelijke medailles hielpen hieraan mee. De voorgeschiedenis van het Belgisch eretekenwezen is gelijklopend met deze van de Nederlanden. De

pogingen tot onafhankelijkheid respectievelijk van 1789 en 1830 brachten geen eremedailles voort, althans niet onmiddellijk. De voorlopige regering van 1830-31 verleende geen onderscheidingen. Het koninkrijk België kwam slechts schoorvoetend tot stichting van draagbare eremedailles. In de tweede helft van de 19de eeuw werden de eremedailles alle draagbaar gesticht. Met de toeneming van de kwantiteit verminderde echter de kwaliteit.

Als algemene slotbeschouwing zouden we er de nadruk willen op leggen dat de medaille als decoratie meer betekent dan het voorwerp dat zij is: zij vormt vaak de laatste schakel tussen de mens en een belangrijk deel van zijn leven. Het ereteken is de spiegel van het verleden dat afwisselend groots, bescheiden, tragisch of zelfs vernederend was, maar toch het licht van de geschiedenis op de vereerde reflecteert en alzo de intrinsieke waarde van het object zelf naar de achtergrond verdrukt. Dit mag echter geen eksklusief zelf voor de minderwaardigheid waarvan veel decoratiemedailles getuigen en die ons tot de bedenking brengt dat er geen evolutie geweest is, doch eerder een devaluatie van de kunstmedaille. Kunst komt er nog slechts uitzonderlijk aan te pas en het is niet zonder reden dat een auteur de decoraties « les parents pauvres de la numismatique » heeft genoemd, een uitspraak die wij enigszins overdreven achten, gezien hun hoge morele of historische waarde.

Bibliografie :

- A. L., L'Étoile d'honneur de 1831, *Revue belge de numismatique* 27, 1871.
- AREEN, E. E., Medaljhistoriska studier, *Nordisk numismatisk årskrift* 1942.
- BAX, W. F., Dapperheidsmedailles van Lodewijk-Napoleon, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 43, 1956.
- BAX, W. F., Eereteekenen, draagteekens en penningen betreffende de Nederlandsche Vrijwillige Burgerwachten, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 22, 1935.
- BAX, W. F., De Vrijwilligers van 1815 en hun medailles, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 18, 1931.
- BLANCHET, A., Présents de médailles et anciennes décorations, *Revue numismatique* 4e série, 1908.
- BOURDIER, L., Les ordres français et les récompenses nationales. Paris, 1927.
- BRAMSEN, L., Le médaillier de Napoléon le Grand, ou description des médailles, clichés, repoussés et médailles-décorations relatives aux affaires de la France pendant le Consulat et l'Empire. Paris-København, 1904-1907-1913.
- CHALON, R., Numismatique bruxelloise, la Médaille de la Garde-bourgeoise, *Revue belge de numismatique* 25, 1869.

- CUMONT, G., Les volontiers limbourgeois et leur médaille, 1790-1794, *Revue belge de numismatique* 42, 1886.
- CUMONT, G., Médaille pour récompenser les services rendus aux armées de l'Autriche et de ses alliés, 1792-1794, *Revue belge de numismatique* 43, 1887.
- DE W[ITTE], A., Médailles de Louis XIV et de Louis XV offertes en présent, *Revue belge de numismatique* 62, 1906.
- DIRKS, J., Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen tusschen november 1813 en november 1863. Haarlem, 1889-1894.
- DUCHESNE, A., Le centenaire de la création de la Médaille de Sainte-Hélène (1857), *La Fourragère*, 11e série, 1959-1961.
- DUCHESNE, A., Combien de Belges reçurent-ils la Médaille de Sainte-Hélène?, *La Fourragère*, 13e série, 1959-1961.
- DU COURTIAL-REY, C. (Mme), La médaille-décoration, *Le Club français de la Médaille*, nr. 18, 1968.
- FATTOVICH, G., Die Tapferkeitsmedaille von Joseph II. und von Viktor Amedeus III. von Sardinien, *Mitteilungen der Oesterreichischen Numismatische Gesellschaft*, band XIV, nr. 12, 1966.
- FATTOVICH, G., Die Medaille « Pro Virtute militari » vom Jahre 1816, *Mitteilungen der Oesterreichischen Numismatische Gesellschaft*, band XVI, nr. 1, 1969.
- FATTOVICH, G., Das Metallene Armeekreuz vom Jahre 1813, *Mitteilungen der Oesterreichischen Numismatische Gesellschaft*, band XVI, nr. 5, 1969.
- FATTOVICH, G., Die Medaille für Verdienste in Dalmatien vom Jahre 1801, *Mitteilungen der Oesterreichischen Numismatische Gesellschaft*, band XVII, nr. 10, 1972.
- FREDERIKS, J. W., Penningen. Amsterdam, 1947.
- GORDON, L. L., British Battles & Medals. London, 1971.
- GUIOTH, J. L., Histoire numismatique de la révolution belge. Hasselt, 1844.
- GUIOTH, J. L., Histoire numismatique de la Belgique. Hasselt, 1851 en 1870.
- HAWKINS, E., Medallic illustrations of the history of Great Britain and Ireland to the death of George III. London, 1885, 1904-1911.
- HOLZMAIR, E., Die oesterreichische Gnadenmedaille und ihre Nachfolger, *Numismatische Zeitschrift*, Wien, 81. Band, 1965.
- JOHNSON, D., War medals. London, 1971.
- KORTENBACH, C. J., De Franse revolutie. De medailles en decoraties betreffende de verovering van de Bastille, 1789-1792. Bodegraven, z.d. (1934).
- LE BEGUE, L. F., Notice sur l'histoire métallique de la révolution belge de 1830. Gent, 1832.
- LECONTE, L., Une médaille de la révolution liégeoise, 1789-1791, *Carnet de la Fourragère*, 7e série, 1943-1947.
- MAZE-SEUZIER, A., Le livre des collectionneurs. Paris, 1885.
- MĚŘIČKA, V., Stopadesáté výročí Dělového krize, *Numismaticke Listy*, XXII, nrs. 5-6, 1967.
- MILFORD-HAVEN, The Marquess of, Naval medals. London, 1921-1928.
- MILFORD-HAVEN, The Marquess of, British naval medals. London, 1919.
- MOZHEIKO, I. V., Nagradnaia sistema Britanskoi Ost-Indskoi Kompanii, *Narod Azii Afriki*, vol. 6, 1971.
- MUELLER-WANDAU, A. von, Die Tapferkeitsmedaille, *Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde*, band XIV, 1918.
- NAHUYS, M., Histoire numismatique du royaume de Hollande sous le règne de S.M. Louis-Napoléon. Amsterdam, 1858.
- NAHUYS, M., Histoire numismatique de la Hollande pendant la réunion à l'empire français. Utrecht, 1863.
- PISKUNOVA, L. S., Nagrazdenie medaljami za Gangutskij boj 27 julja 1714 g, *Numizmatika*, Leningrad, 1961.
- POTEN, B., Unser Volk in Waffen — Das deutsche Heer in Wort und Bild. Berlin - Stuttgart, z.d. (nà 1887).
- QUINOT, H., Une décoration belge peu connue — La Médaille d'honneur octroyée par l'administration des Prisons, *Revue belge de numismatique*, 1952.
- QUINOT, H., Recueil illustré des ordres de chevalerie et décorations belges de 1830 à 1963. Bruxelles, 1964.
- RICHTER, V. von, Sobranie trudov po Russkoj voennoj medalistike i istorii. Paris, 1972.
- ROD'EST, Les médailles d'honneur et de bravoure du roi Louis de Hollande, *Revue belge d'histoire militaire*, 16e série, 1966.
- ROD'EST, Les récompenses et distinctions des vainqueurs de la Bastille, *La Fourragère*, 15e série, 1965.
- SPASSKIJ, I. G., « ZOLOTIE » — Voinskie nagradi v dopetrovskoj rusy, *Numizmatika*, Leningrad, 1961.
- TIMMERS, A. P., De Bonjol-medaille, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 3, 1916.
- VALLET DE VIRIVILLE, M., Médaille frappée à la monnaie de Paris sous Charles VII, en souvenir de l'expulsion des Anglais en 1451 et années suivantes, *Annuaire de la Société française de numismatique et d'archéologie*, 1867.
- VAN LOON, G., Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen, 4 delen, s'Graavenhage, 1723-1731.
- , Beschrijving van Nederlandsche Historie-penningen ten vervolge op het werk van Mr. Gerard van Loon. Amsterdam, 1822-1869.

WILMET, L., Les décorations de la révolution de 1830, *Carnets de la Fourragère*, 3e en 4e série, 1933.

ZWIERZINA, W. K. F., Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen van 1864 tot 31 augustus 1898. Amsterdam, 1902-1908.

IVO SUETENS

HEDEENDAAGSE ERKENTELIJKHEIDS- EN HERINNERINGSMEDAILLES VAN DE STAD GENT

In een artikel over het werk van Carl De Cock ⁽¹⁾ beschreven we 2 eremetalen die de stad Gent speciaal voor de Haven gebruikt en 1 verdienstemedaille die zij algemeen verleent. Het is nuttig daarbij aan te sluiten met een bijdrage over de andere medailles van de stad, zodat een volledig overzicht verkregen wordt van de erkentelijkheids- en herinneringspenningen die heden nog toegekend worden.

Zo worden algemeen verleend :

1. —

Poorteresse ten halve lijve, 3/4 naar links gekeerd, met de linkerhand 't wapenschild van Gent op de afsnede houdend, de rechterarm rustend op de afsnede. Op de achtergrond links de Sint-Niklaaskerk, rechts het Belfort. Links, langs de rand dalend FLORIS DE CUYPER Afsnede: op een lint GENT / GAND

Wapenschild geflankeerd met STAD GENT en ruimte bestemd voor gravure.

1923, Fonson, brons, 82 mm.

Deze penning is de « Medaille van de Stad Gent » die sinds 1931 door de stad verleend wordt aan genodigden van koninklijke bloede, ambassadeurs, staatshoofden of presidenten op officieel bezoek, Gentse verenigingen met hoogstaand cultureel, sportief of economisch karakter die hun 100 jarig bestaan vieren en aan gemeenteraadsleden die hun mandaat gedurende 35 jaar ononderbroken hebben uitgeoefend.

(1) J. LIPPENS, « Carl De Cock, 1879-1965 », *TN* 1977, nr. 4, pp. 112-114, nrs. 11, 12 en 13.

Hoewel reeds gesignaleerd in 1923 voor de stad Gent ⁽²⁾ zou deze medaille nochtans pas sinds 1931 in gebruik genomen zijn ⁽³⁾.

2. Medaille van Verdienste van de Stad Gent ⁽¹⁾.

3. —

De Gentse leeuw naar rechts, hangend aan een banier. Rechts STAD / GENT Onderaan K.A.G. DE COEYER M.

De draak van het Belfort naar rechts / vrije ruimte voor te graveren tekst.

(1956), Fonson, brons, 54 × 54 mm, ruitvormig. Penningkabinet KB.

Deze « Herinneringsplaket van de Stad Gent » wordt verleend in gevallen waarin geen van beide voorgaande medailles kunnen toegekend worden, zo o.m. voor Gentse verenigingen die hun 25 jarig bestaan vieren, voorzitters die tenminste 25 jaar voorzitter

(2) Denijs PEETERS, « Floris De Cuyper », Antwerpen 1956, p. 47.

P. F. J. PITTOORS, « Medailles, Penningen en Plaketten van Floris De Cuyper », *Jaarboek van de Heemkundige Kring*, Mortsel, 1958, pp. 106-107, nr. 11.

Catalogus van de Driejaarlijkse Tentoonstelling der Schone Kunsten, Antwerpen 1923, p. 63, nr. 6.

(3) Gegeven verstrekt door de stad Gent, Dienst voor Toerisme, Feestelijkheden en Ceremoniën, Borluutstraat 9, 9000 Gent.

van hun vereniging zijn, verdienstelijke Gentenaren die 70 of 80 jaar oud zijn, Gentse firma's die hun 100 jarig bestaan vieren en bestuursleden van vreemde bedrijven welke zich in het Gentse hebben gevestigd. De plaket wordt sinds 1956 gebruikt. K.A.G. staat voor Koninklijke Akademie Gent, waar M. De Coeyer toen studeerde.

Speciaal voor de Haven worden verleend :

4. Medaille voor Uitzonderlijke Diensten bewezen aan de Haven (1).

5. Herinneringspenning van het Havenbestuur (1).

Bijzonder voor het stedelijk onderwijs is nog bekend :

6. —

Een vogel die naar rechts de kruin van een gestyleerde eikenboom voorbijvliegt. Rechts STAD GENT

AAN / vrije ruimte voor te graveren tekst / VOOR DIENSTEN / BEWEZEN AAN / HET / STEDELIJK / ONDERWIJS / wapenschild van Gent

—, Fonson, brons, 59 × 38 mm. Penningkabinet KB.

Over deze « Medaille voor bewezen diensten aan het stedelijk onderwijs » werd door de aangeschreven stedelijke dienst geen informatie verstrekt. Het is niet zeker dat zij nog verleend wordt.

Jan LIPPENS

EMIEL POETOU, 1885-1975

Emiel Poetou werd geboren te Gent op 6 november 1885. Hij studeerde er aan de Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten van 1902 tot 1908 en had er als leraars o.a. Van Biesbroeck Jr. en Jan Delvin. Gedurende korte tijd volgde hij ook les aan het Sint-Lukas Instituut te Brussel (1). Poetou overleed te Drongen op 24 januari 1975. Hoewel hij zijn medailleerwerk, dat een sterk persoonlijke stijl had, zelden of nooit tentoonstelde, drongen werken van hem door tot in het buitenland waar zij berusten bij het Suomen Mitalitaiteen Kilta te Helsinki en in het museum van de Fabrica Nacional de Moneda y Timbre te Madrid.

Catalogus :

1. INTERVTRVMQVE

Wapenschild van de rijksuniversiteit te Gent.

(1) Gegevens verstrekt door de h. E. Poetou.

Klassieke tempel / SIGILL.MAI.ACAD. / GANDAVENSIS / vrije ruimte bestemd voor gegraveerde tekst. Rechts, boven toegangstreden van de tempel EM. POETOU

(1936), Fonson, [vermeil], brons, 80 mm, [verguld, brons, 55 mm], brons, 30 mm (mèt oogje 36 mm). Penningkabinet KB.

Sinds 1936 kent de raad van beheer van de RUG de medaille van 80 mm toe aan doctores honoris causa, titularissen van buitenlandse of binnenlandse Francquileerstoelen, personen die aan de RUG een tiental voordrachten hebben gehouden of een gelijkwaardige prestatie leverden, onderwijzend personeel van de RUG dat een Nobel-, Francqui-, tienjaarlijkse of vijfjaarlijkse prijs heeft gekregen en aan personen die buitengewone diensten hebben bewezen aan de RUG ; de kleine medaille van 55 mm wordt verleend aan personen die drie voordrachten hebben gehouden aan de RUG of een gelijkwaardige prestatie leverden, leden van de RUG die belangrijke wetenschappelijke onderscheidingen hebben verworven en gepensioneerd personeelsleden van de RUG die tenminste 15 jaar dienst tellen, andere personen die merkwuurige diensten bewezen hebben aan de universiteit ; de kleine penning van 30 mm tenslotte wordt verleend aan sportlaureaten van de RUG (2). Van de grote medaille van 80 mm bestaat 1 exemplaar in verguld zilver : het werd door de RUG geschonken aan koning Leopold III. Van de kleine medaille van 55 mm wordt heden alleen nog de vergulde versie gebruikt ; waarvoor de bronzen precies gebruikt werd kon niet achterhaald worden. De kleine penning van 30 mm tenslotte draagt geen handtekening van de kunstenaar.

Voor het ontwerpen van deze medaille waren de kunstenaars Rudell, Jespers, Verbanck en Poetou aangezocht.

2. FACULTAS SCIENTIARUM PHARMACEUTICARUM

Ruimte wellicht bestemd voor een te graveren tekst.

= 1

= 1

1972, Fonson, zilver, brons, 30 mm. Penningkabinet KB.

Deze « Medaille van de Faculteit Farmaceutische Wetenschappen » wordt sinds 1972 verleend aan personen die zich voor de Faculteit

(2) Gegevens verstrekt door de RUG, Dienst Culturele Aangelegenheden en Public Relations, Sint-Pietersnieuwstraat 25, Gent.

verdienstelijk hebben gemaakt door het geven van voordrachten of door onderlinge uitwisseling met vreemde studenten ⁽³⁾.

3. INTER VTRVMQVE

Wapenschild van de rijksuniversiteit te Gent.
DE RIJKSUNIVERSITEIT VAN GENT
ALS BLIJK / VAN / ERKENTELIJKHEID / AAN
(1959), Fonson, [verguld, verzilverd,] brons, 80 mm. Penningkabinet KB.

Deze niet ondertekende medaille is de « Erkentelijkheidsmedaille van de RUG » en wordt sinds 1959 verleend aan professoren van de RUG die het emeritaat verkregen of op rust gingen. De keerzijde wordt vervolledigd met een passende, gegraveerde tekst ⁽²⁾.

4. KANDIDATUUR WETENSCHAPPEN

Gebouw 3/4 naar links

VANWEGE / DE RIJKSUNIVERSITEIT TE GENT / UIT/
ERKENTELIJKHEID AAN / O. VANAUDENHOVE /
MINISTER VAN OPENBARE WERKEN / EN / CH.
MOUREAUX / MINISTER VAN OPENBAAR ONDER-
WIJS / 1959

1959, Fonson, brons, 80 mm. Penningkabinet KB.

Deze eveneens niet ondertekende medaille herdenkt de eerste steenlegging op 15 juni 1959 van het gebouwenkompleks voor de kandidaturen wetenschappen, natuurkunde en geneeskunde. Zij werd verleend aan daarbij aanwezige of betrokken personaliteiten. Gegevens over slagaantallen en verschillende versies van de medaille konden niet achterhaald worden.

5. FILIP DEPILLECIJN

Hoofd 3/4 naar rechts. Links, onder het oor dalend POETOU

(1963), Mauquoy, rood koper, 80 mm. Penningkabinet KB.

Deze medaille, vervaardigd in opdracht van de V.Z.W. Vrienden van Filip de Pillecijn, Schuurstraat 62, Sint-Amandsberg, is afgeleid van het naar het leven gemaakt bronzen portretmedaillon van 420 mm, bestemd voor het grafmonument van de letterkundige op het kerkhof te Sint-Amands. Het medaillon zou in 1963 ver-

⁽³⁾ Gegevens verstrekt door de RUG, Faculteit Farmaceutische Wetenschappen.

vaardigd geweest zijn ⁽¹⁾. De medaille werd geslagen op 229 exemplaren.

6

Koning Boudewijn, het hoofd naar links gekeerd. EP op de halsafsede.

Wapenschild van de RUG waarrond INTERVTRVMQVE /
UNIVERSITAS GANDAVENSIS / 1871-1967

1967, Fonson, [vermeil,] brons, 80 mm. Penningkabinet KB.

Ter gelegenheid van de herdenkingsplechtigheid op 9 oktober 1967 van het honderdvijftigjarig bestaan van de RUG werd de medaille verleend aan Koning Boudewijn, alle aanwezige rektoren uit binnen- en buitenland, professoren emeriti, doctores honoris causa en leden van het onderwijzend personeel van de RUG. Van deze medaille bestaan 500 bronzen exemplaren; het verguld zilveren exemplaar werd aan de Koning geschonken ⁽²⁾.

7

Hoofd naar links. POETOU op de halsafsede

JOSEF VAN DURME / 1907-1965

(1967), Fonson, brons, 80 mm.

Door het Huldec Comité Josef Van Durme ⁽⁴⁾ is deze medaille geschonken geworden als tegenprestatie aan personen die door hun bijdragen het oprichten mogelijk gemaakt hebben op het kerkhof van Kemzeke van een grafmonument voor de komponist J. Van Durme (Kemzeke 7 mei 1907 - Brussel 28 januari 1965). Er zouden ongeveer 50 exemplaren van de medaille verleend zijn ⁽⁵⁾.

8. — Buste naar links. POETOU op de afsnede. / HERMAN TEIRLINCK

(1969), Fonson, brons, 69 × 50 mm. Penningkabinet KB.

Medaille waarmee het Hoger Instituut voor Dramatische Kunst ⁽⁶⁾ te Antwerpen sinds 1969 leerlingen vereert die de titel « laureaat van het Hoger Instituut voor Dramatische Kunst » behaalden. Door koninklijk besluit van 14 juli 1967 nam het Rijk het door Teirlinck gestichte « Herman Teirlinck Studio » over en kreeg dit de naam van Hoger Instituut voor Dramatische Kunst. In 1969 werden 50 exemplaren van deze medaille vervaardigd ⁽⁵⁾.

Volledigheidshalve moet tenslotte nog een bronzen portretmedaillon van 500 mm vermeld worden dat de kunstenaar in 1942 vervaardigde voor een grafzerk op het gemeentelijk kerkhof van Gent ; op de voorzijde daarvan staat 1875-1942 ROZA DE GUCHTE-NAERE rond een vrouwenhoofd naar links ⁽⁴⁾.

Het is niet bekend, hoewel weinig waarschijnlijk, dat hiervan kleinere medailles zouden zijn afgeleid zoals het geval was voor medaille nummer 1 (bronzen medaillons, 220 mm), nummer 5 en wellicht ook nummer 7 en 8.

J. LIPPENS

(4) Gegevens verstrekt door de h. E. Poetou.

(5) Archief van de uitgeverij Fonson, Brussel.

(6) Gegevens verstrekt door het H.I.D.K., Kolveniersstraat 16, Antwerpen.

FRANSE KONINKLIJKE ECU'S - DE VEILING SOBIN

Niemand zal er aan twifelen dat sinds de publikatie in 1974 van zijn werk « The Silver Crowns of France 1641-1973 », de heer George Sobin, leidinggevend lid van de Société américaine pour l'étude de la numismatique française, de grote specialist is van deze muntslag.

Zijn boek dat omzeggens onmiddellijk het referentiewerk bij uitstek werd, is het resultaat van dertig jaar opzoekingen, studies en bezoeken aan particuliere en openbare verzamelingen.

De auteur had het terrein van zijn opzoekingen goed afgebakend, te weten alles wat verband hield met de écu's geslagen op last van het Frans centraal gezag. Deze muntsoort doet laat haar verschijning. Zij wordt voor het eerst aangemunt in 1641 op bevel van Lodewijk XIII en is van bij de aanvang een meesterwerk qua gravure, wat niet zo verwonderlijk is als men weet dat de graveur niemand minder is dan Jean Warin. In 1643 overlijdt Lodewijk XIII en op naam van zijn opvolger, Lodewijk XIV, wordt een belangrijke reeks écu's in omloop gebracht die eerder een bewijs zijn van diens financiële moeilijkheden dan van diens glorie vermits, verschillende typeveranderingen geen andere oorzaak hadden dan een koerswijziging die neerkwam op een ontwaarding van de rekenmunt.

In 1641 kende Europa de écu reeds sinds anderhalve eeuw. Het was in 1486 dat in Oostenrijk voor het eerst een zeer groot en zwaar zilverstuk (de daalder of écu) aangemunt werd. Deze nieuwe muntsoort verspreidde zich alom maar deed slechts laat haar intrede in het Frans muntstelsel. Volledigheidshalve moeten we toch opmerken dat tientallen jaren eerder de écu's reeds in omloop gebracht waren in gebieden die thans wel tot Frankrijk behoren maar die in die tijd geregeerd werden door andere vorsten. We denken hierbij ondermeer aan de Spaanse koning Filips II die te Atrecht of Arras zilveren Filipsdaalders liet slaan.

De heer Sobin gaf bij de studie van zijn voorkeursaanmunten blijk van een buitengewone nauwgezetheid. In de loop der jaren repertorieerde hij 28.000 stukken hetgeen hem toeliet een rationele statistiek van de zeldzaamheden op te stellen. De stukken die slechts één maal voorkomen onder de 28.000 gerepertorieerden beschouwt hij als « unieke » exemplaren. Dit sluit evenwel niet uit dat van dergelijke stukken geen ander exemplaar zou kunnen aanwezig zijn in een niet bezochte verzameling of eventueel nog zou gevonden worden in een latere muntvondst. De stukken waarvan de auteur niet meer dan vijf exemplaren kon aantekenen krijgen de zeldzaamheidsgraad R 4. Normaal komen dergelijke stukken maximum één per kwart eeuw voor op de numismatische markt.

In de loop der jaren bouwde de heer Sobin zijn persoonlijke verzameling op, die ongetwijfeld voor deze specifieke muntslag de rijkste is die ooit bijeengebracht werd. Op 7 en 8 maart jl. werden te Chicago, in het kader van de Chicago International Coin Fair en door de zorgen van de heer Joseph L. Lepczyk, 1.336 stukken van deze verzameling in openbare veiling gebracht. Het betrof de stukken van vóór het Directoire, dus geslagen vanaf Lodewijk XIII tot aan de Conventie.

De belangrijkheid van deze veiling wordt duidelijk geïllustreerd door het feit dat op de 1.336 stukken zich niet minder dan 120 unieke exemplaren bevonden naast talrijke andere munten met een zeldzaamheidsgraad van R 4. In de verzameling waren ondermeer de twee enig bekende exemplaren aanwezig van een type voor Lodewijk XIV dat door de heer Sobin zelf ontdekt werd. Elk stuk was ook van een andere muntslagplaats afkomstig, te weten Parijs en Bayonne. Dit uiterst zeldzaam type is in feite een menging van het type van de écu aux 8 L en het type van de écu aux 3 couronnes vermits het de keerzijde heeft van het eerstgenoemde en de voorzijde van het tweede type. Men vermoedt dat het te Parijs geslagen exemplaar, in een staat van bewaring F.D.C., en in medailleslag vervaardigd, bestemd was om geschonken te worden aan een hooggeplaatste persoonlijkheid.

De catalogus van de veiling, door de heer Sobin zelf opgesteld, is een echt studiedocument dat steeds een getuigenis zal blijven van de auteurs opzoekingen. De rangschikking van de stukken gebeurt muntslagplaats per muntslagplaats, hetgeen de auteur aangezet heeft om van ieder atelier een complete studie te maken en derwijze vormt de veilingcatalogus een onafscheidbaar complement aan zijn in 1974 verschenen werk. De veilingcatalogus bevat meer dan 200 bladzijden en is overvloedig geïllustreerd.

We zullen slechts een voorbeeld aanhalen om de doorgedreven nauwgezetheid aan te tonen waarmee de auteur de munten bestudeerde en de opzoekingen die hij ondernam om bepaalde enigma's op te lossen. Vanaf 1686 tot 1723 komt onder het getal X in het telwoord bij de naam van de koning een « geheim punt » voor op de stukken vervaardigd in de muntslagplaats Lille. Dit geheim punt heeft echter niet dezelfde betekenis als het punt dat men aantreft op de stukken die in de loop van de 18de eeuw te Parijs geslagen zijn. Op deze laatste duidt het punt aan dat zij vervaardigd werden gedurende de laatste zes maand van het dienstjaar. De heer Sobin stelde vast dat voor de stukken van Lille dit geheim punt te zien is op alle exemplaren die bekend zijn van een bepaald aanmuntingsjaar. Vermits men vanaf 1710 tot 1713 dit punt eveneens terugvindt op de munten afkomstig uit het atelier van Bourges is het zeer waarschijnlijk dat dit punt in feite de produktie merkt van Charles François Hardy, graveur van het atelier van Lille die voorlopig naar het atelier van Bourges overgeplaatst werd toen de muntslagplaats van Lille gesloten werd ingevolge de vijandelijkheden voortspruitende uit de Spaanse Erfenisoorlog.

De veiling van de verzameling Sobin lokte slechts weinig belangstellenden : amper een zestigtal personen waren aanwezig waarvan sommigen toch van ver gekomen waren. Hoewel er veel schriftelijke

bestellingen toegekomen waren ging omzeggens 90 % van de loten naar de in de zaal aanwezige kopers.

(De catalogus met de lijst van de opgebrachte prijzen is nog steeds te koop tegen 10 dollars bij de heer Joseph L. Lepczyk, P.O. Box 751, East Lansing, MI 48823, U.S.A.).

Maurice COLAERT

SCHATTENJACHT : DE ELECTRONICA TEN DIENSTE VAN DE MUNTVERZAMELAAR

Wanneer men tijdschriften over de numismatiek ter hand neemt, valt het op dat in de Engelse en Amerikaanse « revues » veel publiciteit gemaakt wordt voor metaaldetectors. Dank zij dit apparaat is het mogelijk een verzameling munten bijeen te krijgen zonder een grote financiële inspanning. Meer nog : munten verzamelen wordt een hobby dat veel meer weg heeft van « terug naar de natuur ». Gewapend met de nodige apparatuur en enkele helpers om het overvloedige schattenmateriaal op te rapen, trekken we de natuur in, wandelen op slagvelden uit vervlogen jaren, of eenvoudiger nog een dag aan zee en dan maar schatten jatten langs het strand. Iedere fabricant van detectors tracht de mogelijke koper te overtuigen van de kwaliteit van zijn materiaal. Brieven van gelukkige vinders, enorme hoeveelheden munten op de folders afgebeeld, bevestigingen van musea of veilingsprijzen van een gevonden waardevolle munt dienen dan als bewijsstukken. Over de toestellen zelf wordt maar weinig gesproken. Gegevens over de werking, het mechanisme, de juiste mogelijkheden, de constructie, het verbruik, het gewicht, de waterdichtheid, de schokvastheid, de afmetingen van het onderzochte oppervlak, de diepte van de doorpeilde grond, de afwijkingen, de mogelijk storende elementen enz. ontbreken meestal of zijn onvolledig. Over de juridische aspecten van de zaak wordt met geen woord gerept en die zijn er nochtans : toelating (schriftelijk) van de eigenaar van de grond waarop men zoekt, melding van vondsten, verdeling van de vondst.

Kort historisch overzicht van de metaaldetector

Het oorspronkelijk oorlogstuig dat diende voor het detecteren van mijnen is de stamvader van de moderne metaaldetector.

Nuttige industriële toepassingen (het detecteren van metalen buizen, leidingen, draden, enz. die ondergronds of in muren moeten opgespoord worden) werden hieruit afgeleid. Houtzagerijen maken eveneens gebruik van metaaldetectors voor het opsporen van nagels en schroot in de stammen. Dan kwam er bij de Amerikanen in de jaren zestig weer een goudkoortsepidemie. De dollar deed het niet

meer zo best en als er in de U.S.A. goud te vinden was dan kon iedereen dat wel eens voor zichzelf proberen. Handige ontwerpers en nog handiger verkopers brachten de eerste metaaldetectors op de markt voor gebruik als hobby. De aankoopprijs was duur, maar het toestel bood de kans om met één vondst het geïnvesteerde geld terug te winnen. Van het goud zoeken schakelde men over op munten, hoewel dit voor de U.S.A. niet veel zal opgebracht hebben. De producenten verplaatsten hun verkoopgebied dan ook naar Engeland want de Britten hadden natuurlijk veel meer kans om oude munten te vinden. De Britse eilanden werden overrompeld met metaaldetectors want enkele spectaculaire vondsten en hoge prijzen op de veilingen zorgden . « Treasure Hunting » clubs en tijdschri uit de grond. Thans spreekt men reeds va over het eigendom van de vondst, de recht en die van de grondeigenaars zijn schering en inslag.

Hoe werken metaaldetectors ?

Er bestaan twee hoofdsystemen in de metaaldetectietechniek die als volgt worden aangegeven :

BFO : Beat Frequency Oscillator systeem
 IB : Induction Balance systeem
 TR : Transmit-Receive (is een synonieme aanduiding voor een inductiebalans systeem).

Op beide systemen bestaan varianten, combinatie van beide mogelijkheden kan eveneens gebeuren.

A. BFO Systeem :

- 1) Opbouw : twee oscillators die een bepaalde frequentie voortbrengen. Eén ervan is ingebouwd in de zoekring van de detector. Beide zendfrequenties liggen dicht bij elkaar en het verschil tussen beide is gekend.
- 2) Hoe detecteert men metaal : wanneer nu een grotere afwijking tussen beide frequenties geregistreerd wordt dan het gekende verschil, wordt dit duidelijk gemaakt aan de bedienaar door middel van een geluidstoon. De detectie gebeurt door een zoekvoet die bestaat uit een kadering en waardoor een elektrische stroom gestuurd wordt zodanig dat er een magnetisch veld binnen en rond de ring ontstaat.
 - a) Neutrale toestand : de onderzochte oppervlakte bevat geen metaal. Er heeft geen wijziging plaats in het magnetisch veld van de zoekvoet.

- b) Magnetisch of magnetiseerbaar materiaal : wanneer dit in het bereik komt van het magnetisch veld van de zoekvoet wordt het magnetisch veld hierdoor geconcentreerd. Het resultaat is dat de zendfrequentie in de zoekvoet daalt. Het gevolg is een afwijking van het gekende verschil tussen beide frequenties en dus detectie.
- c) Niet magnetiseerbaar geleidend materiaal : eens in het bereik van het magnetisch veld van de zoekvoet, veroorzaakt dit voorwerp een verzwakking van het veld waardoor de frequentie stijgt en dus eveneens detectie wordt bekomen.

Het feit dat twee verschillende geleidende materialen de frequentie in tegengestelde zin wijzigen, maakt het mogelijk selecties te doen tussen niet magnetiseerbaar, geleidend materiaal (de meeste metalen) en magnetiseerbare stof (voornamelijk ijzer en nikkel).

Samenvatting :

- Twee oscillators produceren elk een frequentie (F_1 en F_2).
- Beide frequenties liggen dicht bij elkaar.
- Eén oscillator is ingebouwd in de zoekvoet en doet een magnetisch veld ontstaan.
- De detectie ontstaat doordat het voorwerp de sterkte van dit magnetisch veld wijzigt. Dit brengt een wijziging mee in de frequentie van de oscillator in de zoekvoet en dus ook een verandering van het verschil tussen F_1 en F_2 .
- Met magnetiseerbaar materiaal daalt F_1 , het verschil tussen F_1 en F_2 wordt groter, dus : detectie.
- Niet magnetiseerbaar geleidend materiaal : F_1 stijgt en het verschil tussen F_1 et F_2 wordt kleiner, dus : ook detectie.
- Er zijn twee schakelingen mogelijk : niet magnetiseerbare metalen en magnetiseerbare metalen.

B. IB of TR (inductie balans of transmit-receive) Systeem :

- 1) Opbouw : meerdere koolsets waarvan minstens twee zenden en één ontvangt (transmit-receive = zend-ontvangst).
- 2) Mogelijke wijzen van uitbouw :
 - a) Drie schijven in elkaars as : de twee T schijven hebben een tegengesteld veld. De R schijf wordt hiertussen gepositioneerd zodanig dat ze niets detecteert in een neutrale toestand (afwezigheid van metalen voorwerp). De twee T schijven zijn aldus in balans. Een storing van de beide in balans zijnde T velden wordt gedetecteerd door de R schijf.

- b) Drie schijven in hetzelfde vlak; hier heeft men twee mogelijkheden: de schijven hebben hetzelfde middelpunt (ze zijn concentrisch) of anders hebben de drie schijven een verschillend middelpunt.

Het detectieprincipe is hetzelfde als voor geval a). Het systeem van drie schijven in hetzelfde vlak en niet op dezelfde as geeft het beste resultaat. De constructie en dan vooral het in balans brengen van beide T schijven in de neutrale toestand vereist een grote vakkennis. Detectie gebeurt door het uit balans gaan van de twee T schijven wat wordt waargenomen door de R schijf.

Door het residueel koppelen van T en R schijven wordt het mogelijk onderscheid te maken in de gezochte metalen, vermits het ene metaal de koppeling zal vergroten en het andere ze doet verkleinen.

Samenvatting :

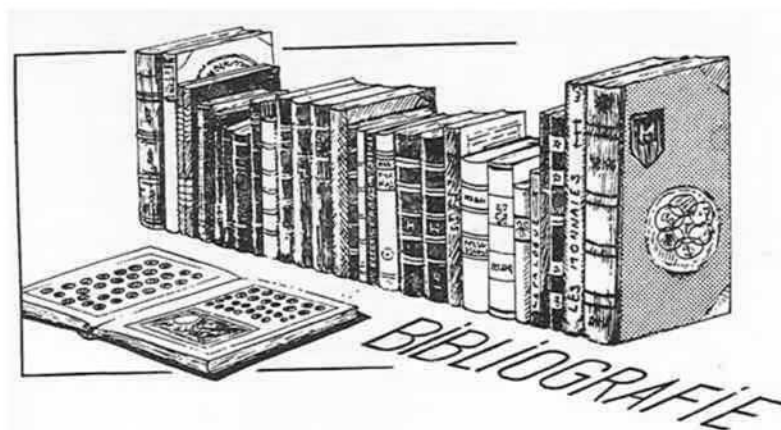
- Er bestaan metaaldetectors voor peilingen op grote diepte (tot 10 meter) en andere voor kleine diepte (30 tot 100 cm).
- Er zijn eveneens twee systemen: BFO = Beat Frequence Oscillator en IB of TR = Inductie Balans of Transmit-Receive.
- De manier van aflezing: koptelefoon (geluidssignaal), zoemer, meetpaneel (uitwijking van naald op schaal), aan- of uitgaan van controlelampje. Ideaal is natuurlijk auditief en visuele aflezing gecombineerd.
- Mogelijkheid van selectieve werking: magnetiseerbaar en niet-magnetiseerbaar metaal.
- Selectie tussen edele metalen en niet magnetiseerbare metalen zoals aluminium.

Bij bodenvondsten is de samenstelling en de vochtigheid van de grond bepalend voor de kwaliteit van de teruggevonden munten. Munten uit onedele metalen zijn meestal aangetast door de bodemomstandigheden en meestal waardeloos voor de verzamelaar.

Tot besluit kunnen we zeggen dat de techniek van de metaaldetectors in volle uitbouw is. De sterke concurrentie tussen de constructeurs, zowel op gebied van kwaliteitsverbetering als kostprijddrukking brengen de verplichting mee om de bestaande systemen te verbeteren en nieuwe mogelijkheden te onderzoeken. Misschien brengen de Japanners een nieuw elektronisch wonder op de markt. *

Pol VERSCHUEREN

* Met toelating overgenomen uit « Numismatica Leuven », 4de jaargang, nr. 9, september 1977.

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

Bulletin du Cercle d'études numismatiques

- 14de jaargang, nr. 2, april-juni 1977 :
Nécrologie Marcel Thirion.

H. FRÈRE, Les noms de lieu sur les monnaies carolingiennes frappées en « Belgique ».

J. DUPLÉSSY, Trésor de doubles gros vierlander de Philippe le Bon, découvert à Rethonvillers (Somme).

M. BAR, A propos d'un billet de confiance liégeois de l'époque de la Révolution française.

« Echo Numismatica » maandelijks tijdschrift Afdeling Tienen

- 9de jaargang, nr. 7, juli 1977 :

G. B. DEVOS, De Zuid-Slaven en de dubbele adelaar.

P. P. SCHRAEPEN, « Om van te watertanden », krotwoning van armoezaaier bevatte goud- en zilvermunten.

« De batzen », tussen goudgulden en Etschkreuzer.

Historisch overzicht van de Duitse munt- en geldgeschiedenis van bij de aanvang tot de 15de eeuw.

De Kelten, het oudst bekende volk van Europa.

- 9de jaargang, nr. 8, augustus 1977 :

Onvervalste bankbiljetten in de maak vanaf volgend jaar

Het slijk der aarde wordt nog slijkeriger.
De Kelten, het oudst bekende volk van Europa.
Historisch overzicht van de Duitse munt- en geldgeschiedenis van bij de aanvang tot de 15de eeuw.
De jetons ten tijde van Lodewijk XIII en kardinaal Richelieu.
Gedenkpenningen verzamelen kan dure hobby worden.

- 9de jaargang, nr. 9, september 1977 :
P. P. SCHRAEPEN, Verzamelaars eens te meer bedrogen met valse munten van 1849.
G. D. DEVOS, De Hethitische dubbele adelaar.
J. RUMMENS, Niemand weet hoeveel goud er in België is.
P. P. SCHRAEPEN, Waarmee betaalde Rubens zijn schulden?
Een merkwaardige tentoonstelling « Munten en Financiën » te Diest.
J. RUMMENS, Napoleons schat op het spoor.
P. P. SCHRAEPEN, Loont zich een penningverzameling?
Historisch overzicht van de Duitse munt- en geldgeschiedenis van bij de aanvang tot de 15de eeuw.
Een numismatische blik in de wereld.

Maandelijks Tijdschrift voor Numismatiek « Numismatica Leuven »

- 4de jaargang, nr. 7, juli 1977 :
Hoe was dat nu met Saarland?
10 jaar geleden ...
Vraag en antwoord.
Interventie van aartshertog Albrecht in de Akense godsdiensttwisten.
- 4de jaargang, nr. 8, augustus 1977 :
Woordje van de voorzitter.
Nieuwe uitgaven.
Verslag van de werkgroep oude numismatiek over de studiereis naar Groot-Britannië.
Belevenissen van de tweede groep Londen-reizigers.
Privé veiling van vrijdag 23 september 1977.
- 4de jaargang, nr. 9, september 1977 :
Ruilagenda.
Schattenjacht : de electronica ten dienste van de muntverzamelaar.
Huiselijk drama in verband met het Leuvens noodgeld van 1914-1918.

9de Internationaal Numismatisch Kongres te Bern.

De Internationale Kommissie voor Numismatiek richt om de zes jaar een internationaal numismatisch kongres in. In samenwerking met de Société Suisse de Numismatique die in 1979 haar honderdjarig bestaan viert, organiseert de Internationale Kommissie voor Numismatiek van 10 tot 25 september 1979 te Bern (Zwitserland) het negende kongres met als thema « De numismatiek in het kader van de historische wetenschappen ». Gedurende vier dagen zullen in de zalen van de universiteit van Bern werkvergaderingen gehouden worden waarin volgende onderwerpen zullen behandeld worden :

- de munten en de economische geschiedenis
- de munten als historische documenten
- de munten en de kunstgeschiedenis
- de aanmuntingstechnieken.

Het gedetailleerd programma van het Kongres zal begin volgend jaar kenbaar gemaakt worden. Belangstellenden kunnen zich wenden tot het sekretariaat : de heer O. P. Wenger, Kongress-Sekretariat CIN 1979, c/o Schweizerische Kreditanstalt, CH- 3001 Bern.

Jaarlijkse algemene vergadering van de A.I.N.P.

Van 26 tot 31 mei 1977 hielden de leden van de Association Internationale des Numismates Professionnels hun jaarlijkse algemene vergadering te Wiesbaden in de Duitse Bondsrepubliek.

Dertien landen en eenenvijftig numismatische firma's waren vertegenwoordigd. De voornaamste punten op de dagorde van de vergadering waren ondermeer de campagne tegen de verspreiding van valse stukken en de resultaten bekomen door het internationaal bureau belast met de opsporing en de bestrijding ervan, de muntendiefstallen en de door de vereniging gepatroneerde publikaties (de verslagen van het Internationaal Numismatisch Kongres van 1973).

De algemene vergadering ging ook over tot de hernieuwing van het bestuur. Voor de komende twee jaar zal het voorzitterschap van de vereniging waargenomen worden door de heer Peter Seaby uit Londen. De heer Emile Bourgey uit Parijs en mevrouw Catherine Bullowa Moore uit Philadelphia werden tot ondervoorzitter en ondervoorzitster verkozen. De thesaurie is in handen van de heer Jacques Schulman uit Amsterdam terwijl de heer Beverley Curtis uit London instaat voor het sekretariaat.

De komende algemene vergaderingen zullen in 1978 in Malta en in 1979 in Zwitserland plaats vinden.

17de Kongres van de FIDEM te Budapest, september 1977.

Sinds 1949 richt de Fédération Internationale des Éditeurs de Médailles jaarlijks een internationaal kongres en tentoonstelling in. Dit jaar hadden deze manifestaties plaats te Budapest in Hongarije en meer bepaald in de Nationale Hongaarse Galerij in het Budavar Paleis. De openingstoespraken werden gehouden door de heer Imre Pozsgay, Minister van Cultuur, de heer Lars Lagerquist, voorzitter van de FIDEM en de heer G. E. Pogany, directeur generaal van de Nationale Galerij.

Van 6 tot 9 september werden een dertigtal spreekbeurten afgewisseld met recepties, geleide bezoeken en de opening van twee tentoonstellingen, te weten die van de FIDEM en een expositie gewijd aan tien eeuwen Hongaarse muntslag. Op de tentoonstelling van de FIDEM boden een 1500 tal medailles, uit 48 landen afkomstig en van recente makelij, een uitzonderlijk overzicht van de talrijke en uiteenlopende strekkingen van de hedendaagse medaillekunst. De katalogus van deze tentoonstelling, opgesteld in het Hongaars en het Frans, is een kostbare bron van inlichtingen, opgeluisterd met talrijke afbeeldingen.

In de loop van de algemene vergadering die het officieel gedeelte van het kongres afsloot, werd aangekondigd dat voortaan nationale komités kunnen opgericht worden. Vooralnog was elk land slechts vertegenwoordigd door één afgevaardigde. De oprichting van dergelijke komités is niet verplicht maar wordt wenselijk geacht al naar gelang de interne toestand in elk land. Deze komités zullen voornamelijk moeten bijdragen tot de bevordering van de medaille-uitgiften.

Talrijke uitstappen boden de deelnemers de kans nog andere medailletentoonstellingen te bezoeken: ondermeer te Sopron waar een nationale biënnale van de medaille georganiseerd was, te Budapest waar in het Museum van het Vervoer en het Museum van de geschiedenis van de Geneeskunde een thematische medaille-expositie gehouden werd en te Szentendre waar in het Ferenczy Museum een retrospectieve ingericht was van de Hongaarse medaille van 1945 tot 1976.

Een beperkte groep deelnemers bezocht eveneens de Munt van Budapest, in feite een afdeling van een belangrijke onderneming waar niet minder dan 1600 personen te werk gesteld zijn en waar naast munten ook sieraden, juwelen, bijouteriën en metalen precisievoorwerpen vervaardigd worden.

Vanzelfsprekend werd naar aanleiding van het 17de kongres ook een medaille uitgegeven. Hiervoor werd onder de Hongaarse medailleurs een wedstrijd uitgeschreven waarvan de heer Papp Laszlo laureaat werd. Zijn werk toont de gereedschappen van een medailleur.

Vermelden we tenslotte nog dat op de tentoonstelling van de FIDEM het werk van 19 Belgische medailleurs voorgesteld werd.

Penningen van de stad Brussel.

Zoals aangekondigd in het *Tijdschrift voor Numismatiek* 1977, blz. 138 geeft de uitgeverij Europa, Botermarkt 10 te 3290 Diest een reeks penningen uit getiteld « De Penningen van de stad Brussel ». op blz. 171 geven wij de afbeelding van de voor- en keerzijde van de eerste penning uit de reeks, ontworpen door Mevrouw Francine Somers-Tijtgat.

Penning « Stichting Limburgs Landschap 1972-1977 ».

Van 12 september tot 7 oktober 1977 wordt de eerste van een reeks gouden penningen uitgegeven door de v.z.w. Stichting Limburgs Landschap. De opbrengst zal besteed worden aan de aankoop en het beheer van natuurgebieden in Limburg. De penning, ontworpen door de heer Willy Ceysens, is uit goud 900/1000, weegt 9 gram en kost 4.850 (B.T.W. inbegrepen). Hij wordt te koop aangeboden bij de Bank Brussel Lambert, Cera en aangesloten Raiffeisenkassen, de Generale Bankmaatschappij en de Kredietbank. De inschrijving wordt afgesloten zodra het aantal van 4.000 stuks (de totale oplage) bereikt is.

Tentoonstelling « Romeins glas en aardewerk ».

In het kader van « Europalia 77 Bundesrepublik Deutschland » gaat in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum, Kielenstraat 15 te Tongeren een tentoonstelling door getiteld « Romeins glas en aardewerk uit de verzameling Löffler te Keulen ». Zij is toegankelijk van 7 tot 20 november 1977, maar gesloten op maandag en op 1, 2, 11 en 15 november.

Afdeling Gent van het E. G.M.P.

Samenstelling van het nieuw bestuur :

— voorzitter : Van der Cammen Emiel
Brielken 25, 9050 Evergem

— sekretaris
— schatbewaarder
— kommissarissen

Bracke Wilfried
Kleitkalseide 129, 9990 Maldegem
Rouquart Emiel
H. Waelputstraat 9, 900 Gent
Boussauw Michel
Scheeplosserstraat 68, 9000 Gent
De Wilde Jacques
Ringlaan 8, 9910 Mariakerke
Haeck Aimé
J. Wautersstraat 35, 9001 Gent

Vergaderingen : 1ste en 3de zondag van 9 tot 12 u. in de Sint-Baafs-kring, Kapucijnenham 8 te 9000 Gent (in de nabijheid van de Sint-Annakerk).

VRAAG EN ANTWOORD

1. Munten van het aartsbisdom Trier

De heer Kurt Cibis, voorzitter van het Numismatische Gesellschaft van Trier, wenst door aankoop of ruil munten aan te werven, geslagen voor rekening van de aartsbisschoppen van Trier. Belangstellenden kunnen zich met hem in verbinding stellen : Georg Schäffer strasse 4, D-55 Trier.

2. Ruil gevraagd.

De heer Gérard Marchand, 15 HLM Georges Plasse, F-42300 Roanne bezit talrijke Belgische munten en zou deze graag ruilen tegen Franse munten. Wie gaat in op zijn voorstel ?

RUILBEURZEN

*Wie richt in
Wat*

Numismatica Tienen.
internationale numismatische ruilbeurs.

Waar

Grote Sporthall van de Stadsschouwburg, Minderbroedersstraat 15 te Tienen.

<i>Wanneer</i>	vrijdag 11 november 1977 van 8.30 tot 17.30 u.
<i>Prijs deelneming</i>	150 BF per meter, te storten op rekening nr. 001-0260155-77 bij de A.S.L.K. voor rekening van Numismatica Tienen. De verdeling van de meer dan 350 beschikbare tafels gebeurt volgens stortingsdatum. De tafels blijven voorbehouden tot 10.30 u.
<i>Reservatie</i>	de heer André Dewil, Vianderstraat 9, 3300 Tienen. tel. : 016-81.49.47 de heer Felix Tuteneel, Beauduinstraat 96-98, 3300 Tienen. tel. : 016-81.27.33 de heer Jacques Rummens, Galgestraat 113, 3300 Tienen.
<i>Faciliteiten</i>	gratis parking ter plaatse - snackbar en dranken - monstertombola.

TE WEERHOUDEN DATA

16 oktober 1977	jaarlijkse algemene vergadering van het E.G.M.P. te Nivelles.
22 oktober 1977	salon van de Société Numismatique de Paris et sa Région.
27-31 oktober 1977	numismatische reis naar Kopenhagen, ingericht door de Cercle d'études numismatiques.
5 november 1977	openbare muntveiling in het Astoria hotel, Koninklijke straat 103 te Brussel, met medewerking van de experts van Sobelar.
11 november 1977	internationale numismatische ruilbeurs te Tienen.
20 november 1977	ruilbeurs te Tilburg.
8-30 december 1977	tentoonstelling in de Bank Brussel Lambert, Regentschapstraat te Brussel, ingericht door Les Numismates de Bruxelles.
30 april 1978	internationale ruilbeurs te Ciney, ingericht door de afdeling van Namen.
1 mei 1977	internationale numismatische ruilbeurs te Leuven.

NUMISMATUM BIJ DE VERZAMELAAR IN DE LEER OF EEN STUKJE GESCHIEDENIS

**Tentoonstelling door Les Numismates de Bruxelles in de
Bank Brussel Lambert
8-30 december 1977**

Met medewerking en in de lokalen van de Bank Brussel Lambert, Regentschapstraat nr. 2 te 1000 Brussel richten Les Numismates de Bruxelles van 8 tot en met 30 december 1977 een tentoonstelling in met de bedoeling het publiek te laten kennis maken met de talrijke aspecten van de munt- en penningkunde.

Naar aanleiding van deze tentoonstelling heeft de inrichtende vereniging een gedenkpenning laten slaan. Op de voorzijde komt de weergave van de kleine groot van Jan I, hertog van Brabant (1268-1294), een werk van de heer Harry Elström, terwijl de keerzijde een aan de omstandigheden aangepast Latijns omschrift toont.

De penningen worden vervaardigd door de Koninklijke Munt van België.

Doormeter : 30 mm.

Geslagen uit goud, zilver en brons.

Prijs :	gouden penning 900/1000, ongeveer 19 g	5.500 BF*
	zilveren penning 925/1000, ongeveer 11 g	300 BF
	bronzen penning	50 BF

te voldoen door storting op PCR nr. 000-0325332 van de Numismates de Bruxelles, de Broquevillelaan 53, bus 12 te 1200 Brussel.

De penningen kunnen kosteloos worden afgehaald bij de heer Pierre le Maire, penningmeester. De intekenaars die de verzending per post wensen worden verzocht hun storting te verhogen met 75 BF voor de gouden penning (verzekerde zending), 40 BF voor de zilveren penning (aangetekende zending) of 15 BF voor de bronzen penning (gewone zending).

* Uiterst nauw berekende prijs die kan verhoogd worden bij gevoelige stijging van de goudkoers.